

WPRowadzenie:
Czy nowa polityka rolna
UE stanowi krok
w stronę sprawiedliwości
klimatycznej?

Europejski sektor rolnictwa ma problem ze sprawiedliwością klimatyczną.

Rolnictwo jest odpowiedzialne za

10,3%

emisji gazów cieplarnianych w UE

W latach 2005-2016 liczba gospodarstw o powierzchni poniżej 50 hektarów zmalała o

29,4%

Produkcja żywności jest kwestią sprawiedliwości klimatycznej. Co to tak naprawdę oznacza?

Drobni producenci rolni, będący od dziesięcioleci podstawą europejskiego rolnictwa, są odpowiedzialni za 70% produkcji żywności na świecie¹. Od wieków są oni pionierami odpornych i zrównoważonych praktyk rolniczych, takich jak agroekologia i rolnictwo ekologiczne, oddziałujących korzystnie na bioróżnorodność, klimat i społeczności lokalne. FoEE i La Via Campesina od dawna wzywają do reform wspierających ekologiczną i sprawiedliwą transformację rolniczą, mającą na celu **wsparcie drobnych rolników, zapewnienie suwerenności żywnościowej, skrócenie łańcuchów żywnościowych i wspieranie praktyk agroekologicznych.**

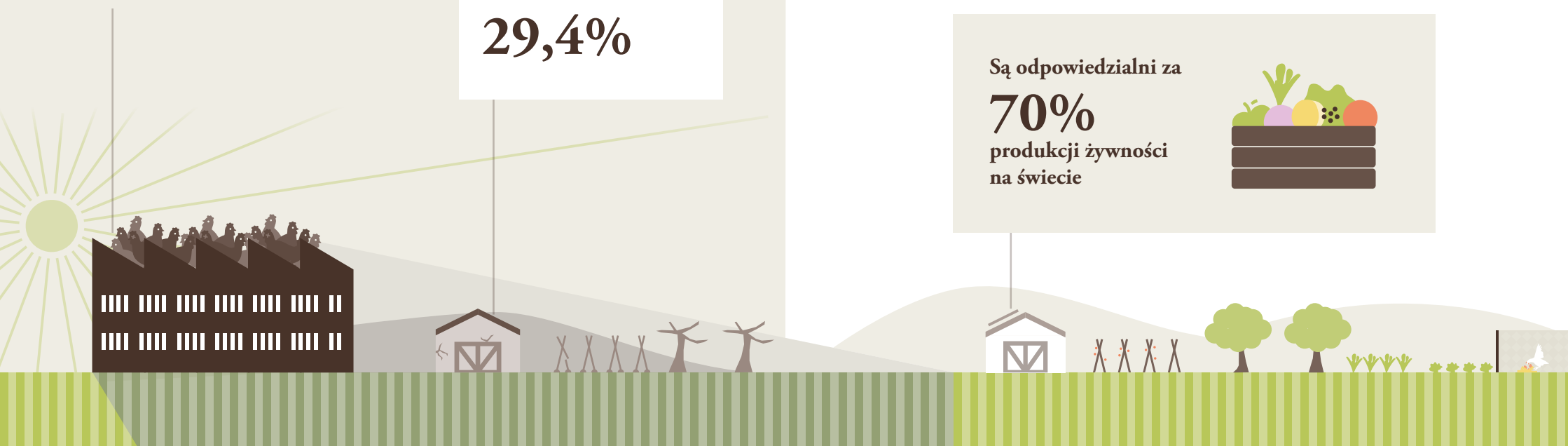
Rolnicy, zwłaszcza ci żyjący w strefie Globalnego Południa, są jednymi z największych ofiar katastrofy klimatycznej. Sytuacja stanie się dramatyczna, jeśli wyznaczony w Porozumieniu Paryskim cel ograniczenia globalnego ocieplenia do 1,5°C nie zostanie osiągnięty. Aktualna polityka klimatyczna Europy nie jest zgodna z tym celem, a obecne cele zerowe netto nie zatrzymują dalszego zanieczyszczania środowiska. Ponadto nie zmniejszają też emisji w zgodzie z odpowiedzialnością Europy za spowodowanie kryzysu klimatycznego.

Aby europejski sektor rolniczy mógł być zrównoważony i sprawiedliwy, **konieczne jest wprowadzenie fundamentalnych zmian.** Rolnictwo jest odpowiedzialne za 10,3% emisji gazów cieplarnianych w UE², z czego chów i hodowla zwierząt stanowią znaczną część tych emisji³. Podczas gdy małe agroekologiczne gospodarstwa prowadzą zrównoważoną produkcję, fermy przemysłowe zanieczyszczają nasze powietrze, gleby i wodę.

Każdego roku coraz to więcej małych gospodarstw rolnych zostaje wypchniętych z rynku zdominowanego przez fermy przemysłowe i rosnące ceny produkcji. Średni przychód europejskiego rolnika jest aż 50% niższy niż średni przychód w ogóle⁴. W latach 2005-2016 liczba gospodarstw o powierzchni poniżej 50 hektarów zmalała o 29,4%⁵ – a polityka rolna UE nie zdołała zatrzymać tej niepokojącej tendencji.

Są odpowiedzialni za

70%
produkcji żywności
na świecie

Wprowadzenie WPR

W 2021 roku UE **zakończyła reformę Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), od której zależy, w jaki sposób zostanie wydana aż 1/3 budżetu UE.** W latach 2023-2027 w ramach nowej WPR około 270 miliardów euro trafi do ok. 6 milionów rolników⁶.

Te pieniądze mogą pozwolić na przywrócenie równowagi w łańcuchach dostaw żywności i na stworzenie sprawiedliwego sektora rolniczego. Aby to osiągnąć konieczne jest zapewnienie wsparcia drobnym gospodarstwom oraz stymulowanie rozwoju obszarów wiejskich jak i zrównoważonych metod rolniczych. Niestety nowa WPR może stać się również instrumentem do dalszego pogłębiania nierówności i finansowania dużych, niszczących nasze środowisko agrobiznesów.

UE wyznaczyła 9 priorytetów nowej WPR:

A więc jak nowa WPR sprawdza się jako narzędzie do tworzenia zrównoważonego i sprawiedliwego systemu rolnictwa? Przyjrzyjmy się szczegółom.

Na co przeznaczane są fundusze WPR?

Fundusze WPR są przyznawane w oparciu o system, który decyduje, kto otrzymuje pieniądze i w jakich ilościach. Płatności podlegają pewnym warunkom. Podstawy tego systemu są następujące:

- **WPR jest podzielone na dwa filary.** Pierwszy filar jest największy i zawiera do 207,5 miliarda euro przyznawanych jako bezpośrednie wsparcie dochodu dla rolników. W drugim filarze zawarte jest pozostałe 62,5 miliarda euro, które jest przeznaczone na rozwój obszarów wiejskich⁷.
- **Oba filary podlegają pewnej warunkowości, tzn.** beneficjenci muszą spełnić pewne warunki, aby otrzymać fundusze. Dla przykładu:
 - Państwa członkowskie muszą wydać co najmniej 25% wsparcia dochodu na tzw. „ekoschematy”, czyli dobrowolne programy, których celem jest wspieranie praktyk dobrych dla środowiska, klimatu i dobrostanu zwierząt.
 - Państwa członkowskie muszą przeznaczyć co najmniej 10% wsparcia dochodu na wsparcie małych gospodarstw rolnych.
 - Co najmniej 3% funduszy musi zostać przekazanych młodym rolnikom.

Wsparcie dochodowe dla rolników

207,5 mld euro

Rozwój obszarów wiejskich

62,5 mld euro

25%
ekoschematy

10% **3%** młodzi rolnicy
drobni rolnicy

Kto ma coś do powiedzenia w nowej WPR?

Reformy WPR są najpierw przedstawiane przez Komisję Europejską, a następnie omawiane i zatwierdzone przez Parlament Europejski i ministrów rolnictwa krajów członkowskich. Od lat 60-tych WPR zostaje poddawana reformom co 7 lat, a wprowadzenie każdej reformy może zająć do 2-3 lat.

Po zatwierdzeniu nowej WPR, państwa członkowskie mają za zadanie sporządzenia Krajowych Planów Strategicznych, które pozwolą na określenie, w jaki sposób fundusze WPR zostaną wykorzystane. Krajowe Plany Strategiczne zostaną zatwierdzone przez Komisję Europejską w 2022 roku, **a nowa WPR wejdzie w życie w 2023 roku.**

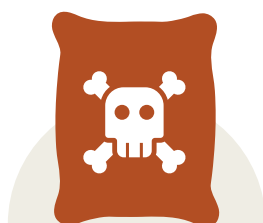
Czy nowa WPR wspiera sprawiedliwość klimatyczną?

UE twierdzi, że nowa WPR przyczyni się do stworzenia bardziej sprawiedliwego sektora rolnictwa i osiągnięcia celów klimatycznych Europejskiego Zielonego Ładu. Niestety, jeśli przyjrzymy się szczegółom, to nie sposób nie zauważyć, że ta optymistyczna wizja przyszłości odbiega od rzeczywistości. Istnieje obawa, że nowa WPR **będzie nadal wspierać agrobiznes, jednocześnie zagrażając źródłom utrzymania drobnych rolników, a sprawiedliwy i zrównoważony rozwój traktowany będzie jako opcjonalny dodatek a nie fundamentalny element rolnictwa przyszłości.** W swojej obecnej postaci nowa WPR nie ma raczej szans doprowadzić do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych, dlatego że:

Największe gospodarstwa rolne otrzymują najwięcej pieniędzy.

Wysokość dofinansowania rolników zależy od wielkości ich pól. W poprzedniej Wspólnej Polityce Rolnej 2% beneficjentów otrzymało aż 30% wszystkich funduszy!⁸. Ograniczenie redystrybucji może nie być wystarczającym środkiem do rozwiązania tego problemu. Oznacza to, że po raz kolejny UE może poświęcić miliardy euro na wsparcie ferm przemysłowych. Należy również zwrócić uwagę, że ograniczenie płatności („capping”) w celu uniknięcia nieproporcjonalnego wsparcia dużych gospodarstw również jest opcjonalne.

Środki dotyczące klimatu i środowiska są opcjonalne.

Rozwiązania, które mogłyby uczynić sektor rolniczy bardziej sprawiedliwym są jedynie opcjonalnymi dodatkami. Krajowe ekoschematy dla rolników – opcjonalne. Warunki mające na celu uczynienie sektora rolniczego bardziej sprawiedliwym są opcjonalne aż do 2025 roku, a państwa członkowskie mogą nie wydawać pełnych środków na ekoschematy podczas dwuletniego „okresu uczenia się”⁹. Wszystko to oznacza, że rolnicy nie są motywowani do praktykowania przyjaznych środowisku metod, a małe zrównoważone gospodarstwa czerpią niewielkie korzyści ze swojej produkcji.

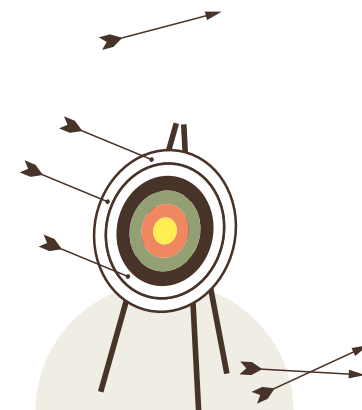
Zestaw luk prawnych.

W teorii ¼ wsparcia dochodu jest przeznaczona na „ekoschematy” – jednak kryteria tego, co jest zaliczane jako ekoschemat są tak luźne, że praktycznie nie mają znaczenia, a liczne wyjątki i luki prawne umożliwiają państwu członkowskiemu na jeszcze większe rozwodnienie dostępnych środków. W efekcie to od państw członkowskich w pełni zależy to, czy ekoschematy zostaną właściwie wykorzystane.

Słaby monitoring.

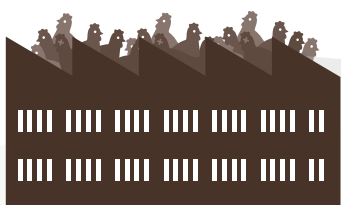
Środki i narzędzia umożliwiające kontrolę wdrażania Krajowych Planów Strategicznych i nakładanie kar za nieprzestrzeganie zasad warunkowości są niewystarczające. Powoduje to osłabienie efektywności warunkowości klimatycznej i społecznej.

Państwa członkowskie nie spełniają oczekiwań.

Na grudzień 2021 żaden z przedstawionych Krajowych Planów Strategicznych nie jest wystarczający, aby osiągnąć cele klimatyczne WPR¹⁰.

Najnowsza reforma WPR miała szansę na wprowadzenie istotnych zmian, które umożliwiłyby zapewnienie wsparcia społecznego i finansowego drobnym, zrównoważonym rolnikom, promocję praktyk rolniczych przyjaznych dla środowiska i stworzenie nowego, sprawiedliwego i solidnego systemu żywnościowego. **Zamiast tego dopisane drobnym druczkiem elementy tej wychwalanej polityki torują drogę do pogłębiania istniejących nierówności, finansowania zużycia paliw kopalnych, utraty bioróżnorodności oraz dalszej destabilizacji źródeł utrzymania drobnych rolników.**

Co teraz?

Państwa członkowskie są odpowiedzialne za stworzenie i wdrożenie takich Krajowych Planów Strategicznych, które będą ambitniejsze od słabych zobowiązań WPR i **wykorzystają dostępne środki do finansowania działań na rzecz sprawiedliwości i zrównoważonego rozwoju**. Następnie kilka lat jasno określi nam, w którym kierunku zmierzamy: czy idziemy w stronę pogłębiania nierówności i niszczenia środowiska, czy będziemy bronić sprawiedliwości, klimatu i zrównoważonego rolnictwa.

Przypisy końcowe

- 1 ETCC Group (2017). Who will feed us? The Industrial food chain vs the peasant food web. Val David: ETC Group
- 2 8 EEA (2019), Roczny wykaz gazów cieplarnianych w Unii Europejskiej 1990-2017 and Raport z inwentaryzacji 2019. Dane te nie obejmują emisji CO₂ wynikających z użytkowania gruntów i zmiany użytkowania gruntów.
- 3 Zob. np. <https://grain.org/e/5639>
- 4 Reakcja FOEE na WPR
- 5 Własne obliczenia na podstawie danych z: Eurostat (2018). Agricultural holdings by agricultural area. Dostępne pod adresem: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ef_m_farmleg&lang=en
- 6 https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/factsheet-cap-reform-to-fit-european-green-deal_en.pdf
- 7 https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key_policies/common-agricultural-policy/financing-cap/cap-funds_en
- 8 <http://capreform.eu/more-on-capping-direct-payments-2/>
- 9 https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/factsheet-newcap-environment-fairness_en.pdf
- 10 <https://www.birdlife.org/news/2021/11/17/cap-national-strategic-plans-assessment-nov2021/>

